

การพัฒนาารูปแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

Development of community participation model in waste fund management:
Dong Bang Subdistrict, Maha Sarakham Province.

ยุทธศาสตร์ แก้ววิเศษ¹, ปรีชา ยะธา²
Yutthasart Kaewwiset¹, Preecha Yatha²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ เพื่อการพัฒนาารูปแบบการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์ ระยะที่ 2 ดำเนินการพัฒนาารูปแบบ ระยะที่ 3 นำรูปแบบไปใช้ ระยะที่ 4 ประเมินผลการพัฒนาารูปแบบ ผู้มีส่วนร่วมวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง และตัวแทนประชาชนในพื้นที่ตำบลดงบัง จำนวน 60 คน ดำเนินการศึกษาในระหว่างเดือนสิงหาคม 2559 – เมษายน 2560 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบบันทึกการประชุมด้วยกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแบบสำรวจการจัดการขยะในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลจากการวิจัย พบว่า ปัญหาการจัดการขยะในชุมชน พบว่ายังไม่มียระบบการจัดการขยะในครัวเรือน ไม่มีการคัดแยกขยะอย่างเป็นรูปธรรม ไม่มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบการจัดการปัญหาขยะชุมชนที่ชัดเจน ชุมชนได้แก้ไขปัญหาโดยดำเนินการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะในชุมชน ดังนี้ 1) กำหนดมาตรการชุมชนในการทิ้งขยะ 2) มีการให้ความรู้และส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะในครัวเรือนตามมาตรการ 3Rs 3) จัดตั้งกองทุนธนาคารขยะเพื่อรับซื้อขยะรีไซเคิลที่ได้จากการคัดแยกในชุมชนและนำไปใช้ในชุมชน พบว่า ชุมชนตำบลดงบังเข้าร่วมกิจกรรมครบทุกหมู่บ้าน มีสมาชิกธนาคารขยะ ร้อยละ 42.92 ปริมาณขยะรีไซเคิลที่รับซื้อ จำนวน 20,080 กิโลกรัม และมีเงินในกองทุนขยะ จำนวน 92,003 บาท การประเมินผลการพัฒนาารูปแบบ พบว่า ประชาชนมีการจัดการปัญหาขยะในครัวเรือนอย่างถูกต้องและเหมาะสม มีการคัดแยกขยะตามมาตรการ 3Rs ประชาชนในชุมชนหันมาสนใจและต่างช่วยกันดูแลและเอาใจใส่ปัญหาขยะในชุมชนและสร้างรายได้แก่ครัวเรือน

ผลการพัฒนาารูปแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ได้รูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนและมีแนวทางในการทำงานร่วมกับเครือข่ายได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : การพัฒนาารูปแบบ, การมีส่วนร่วม, กองทุนขยะชุมชน

¹สำนักงานสาธารณสุขอำเภอนาดูน

²โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

Abstract

The purpose of this research was to study the development of community participation model in waste fund management. The study was divided into four phases, as follows: Phase I situation analysis; Phase II model development; Phase III model implementation and Phase IV evaluation of the model. Sixty participants were selected by purposive sampling including community leaders, village health volunteers, Dong Bang district administrative organization, representative of the villagers. The study was conducted during August 2016 - April 2017. The research instruments used in data collection composed of In-depth interviews, participatory observation, appreciation Influence control record. Data were analyzed using frequency, percentage, mean while the content analysis was used to analyze qualitative data. The results in this study revealed that: The problem of waste management in Community showed that there were no household waste management, no waste separation and no agency responsible for managing the waste problem in the community. The development of the model included 1) There was a set of community measures to dispose of garbage 2) There were activities to educate the public and promote waste separation along with 3Rs. 3) A waste bank was set up to purchase recyclable waste from community sorting. Apply the waste management model to the community of Dong Bang district to all villages, there were 42.92% of waste bank members, 20,080 kilograms of recycled waste was purchased and waste of money in the fund of 92,003 baht. The evaluation of the model exhibited 1) People could managed to properly handle household waste 2) There was waste separation along with 3Rs. 3) People in the community arewere interested and help solve the problem of waste in the community 4) Income from recycling of waste. Conclusion: The development of community participation model in waste fund management provides an evident and concrete approach in working with the network team.

Keywords: Development, Participation, Waste fund

บทนำ

กิจกรรมการอุปโภคและบริโภคของมนุษย์ในปัจจุบันทำให้มีวัสดุเหลือใช้ และไม่เป็นที่ต้องการจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้ก็จะถูกทิ้งไปในรูปของขยะ ซึ่งในอดีตการทิ้งขยะยังไม่ก่อให้เกิดปัญหากระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมแต่ประการใด เพราะจำนวนประชากรมีไม่มากนัก ที่อยู่อาศัยก็ไม่แออัด หนาแน่น ยังมีพื้นที่ว่างมากพอที่จะรองรับขยะได้ ปัญหาขยะมูลฝอยนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น มาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น การพัฒนาประเทศที่มีอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดวัสดุเหลือใช้และกลายเป็นขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย การจัดการขยะมูลฝอยเป็นปัญหามลพิษที่สำคัญและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นแปรผันตามจำนวนประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่หน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังมีขีดจำกัดในการบริหารจัดการอันเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้านและขาดกฎระเบียบมาตรการควบคุมหรือหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทที่ชัดเจน จึงยากต่อการปฏิบัติให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน ส่วนสาเหตุอื่นเกิดจากพฤติกรรมบริโภคของประชาชนที่ให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์และความสะดวกสบายในการบริโภคแบบต่างๆ ขว้างๆ ในลักษณะการใช้ครั้งเดียว ทำให้มีวัสดุที่ยังมีประโยชน์ปะปนมากับขยะมูลฝอยและยากต่อการกำจัด

ปัจจุบันการกำจัดขยะมูลฝอยมีหลายทางเลือก แต่ละทางเลือกมีข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งทางน้ำ อากาศ และต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณใกล้เคียง จะเห็นได้ว่าขยะมูลฝอยที่เกิดจากคนเพียงเล็กน้อยสามารถก่อให้เกิดผลกระทบด้านอื่นๆ อีกมากมาย ดังนั้นแนวทางหนึ่งในการลดปัญหา คือ การลดปริมาณ

ขยะมูลฝอยให้เหลือไปสู่การกำจัดให้น้อยที่สุด และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอย¹ รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยในชุมชน ปี 2559 ของกรมควบคุมมลพิษพบว่า ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกปี ทั้งนี้พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศไทย 27.06 ล้านตัน ซึ่งคิดเป็นอัตราการเกิดขยะมูลฝอยที่ 1.14 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน² ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีมากขึ้นขีดความสามารถในการจัดการแก้ไข ดังนั้นจึงมีการรณรงค์ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาจากแหล่งกำเนิด ชุมชนต่างๆ จึงได้ร่วมกันจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้รูปแบบการจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นในชุมชนซึ่งโครงการธนาคารขยะเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการขยะมูลฝอยและส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนและประชาชนในชุมชนในการจัดการและการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชนและนำผลพลอยได้จากการจัดตั้งธนาคารขยะเป็นกองทุนสวัสดิการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน กองทุนธนาคารขยะนอกจากจะสามารถลดปริมาณขยะในชุมชนและสังคมในอนาคตแล้ว ยังเป็นการคัดแยกขยะเพื่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในเรื่องการจัดเก็บและการกำจัดขยะมูลฝอย รวมถึงสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกด้วย

การจัดการธนาคารขยะ คือ ให้สมาชิกนำขยะมาส่งที่ธนาคารซึ่งจะคิดมูลค่าของขยะเป็นจำนวนเงิน และบันทึกลงในสมุดบัญชีของสมาชิกแต่ละคน ในกรณีที่สมาชิกต้องการถอนเงินก็สามารถทำได้เหมือนกับธนาคารทั่วไป^{3,4} คาดหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้ทราบความเป็นมา ข้อคิดค้น ผลจากการศึกษายังสามารถใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการกองทุนขยะชุมชนสำหรับกลุ่มอื่นที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาความเป็นมาสถานการณ์การจัดการปัญหาขยะชุมชน รูปแบบแนวทางการดำเนินงานของกองทุนขยะชุมชน เพื่อพัฒนารูปแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลดงบัง อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตพื้นที่ ดำเนินการในพื้นที่ตำบลดงบัง จำนวน 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1-9
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาเป็นการศึกษาสถานการณ์และการจัดการปัญหาขยะชุมชน รูปแบบแนวทางการดำเนินงานของกองทุนขยะชุมชน และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง เก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือน สิงหาคม 2559 – เมษายน 2560
3. ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา ประกอบด้วย
  - 3.1 กลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลดงบัง ผู้นำชุมชนในตำบลดงบัง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง
  - 3.2 กลุ่มสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย คณะกรรมการกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนสมาชิกกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ตัวแทนประชาชนในตำบลดงบัง กลุ่มละ 8-10 คน โดยเลือกแบบเจาะจง
  - 3.3 กลุ่มประชุมระดมความคิดเห็น ประกอบด้วย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลดงบัง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ผู้อำนวยการโรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนสมาชิกกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ตัวแทนประชาชนในตำบลดงบัง จำนวน 24 คน

3.4 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ สมาชิกกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ผู้นำชุมชนคณะกรรมการกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ประชาชนในตำบลดงบัง โดยเลือกแบบเจาะจง

4. ขั้นตอนและกระบวนการวิจัยแบ่งเป็นระยะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้ 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะวิเคราะห์ปัญหาการจัดการขยะในตำบลดงบัง โดยดำเนินการ ดังนี้

1.1 โดยใช้แบบสำรวจการจัดการขยะในชุมชน เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาขยะในชุมชน

1.2 สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อทราบปัญหาอุปสรรคของการจัดการขยะในชุมชน และแนวทางของการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

1.3 สนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบปัญหาอุปสรรคของการจัดการขยะในชุมชน และความต้องการในแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

1.4 การสังเกตการแบบมีส่วนร่วมเพื่อทราบปัญหาอุปสรรคการจัดการขยะในชุมชน

1.5 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพจัดประชุมเพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์สถานการณ์ต่อผู้เกี่ยวข้อง และระดมสมองวางแผนแก้ไขปัญหาและร่วมกันศึกษารูปแบบการจัดการขยะในชุมชนที่เหมาะสม

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะในชุมชนมีขั้นตอนดังนี้

2.1 สร้างทีมพัฒนารูปแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลดงบัง

2.2 จัดประชุมระดมความคิด

เห็นแบบมีส่วนร่วม ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลดงบัง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนสมาชิกกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ตัวแทนประชาชนในตำบลดงบัง เพื่อสร้างแนวทางในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลดงบัง โดยใช้กระบวนการ AIC มีกำหนดปัญหาร่วมกันในการจัดการกองทุนขยะชุมชนทำการสรุปคำถามหรือปัญหา โดยการอธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไข ปัญหาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เกิดความเข้าใจร่วมกัน การวางแผนการแก้ไขปัญหโดยจัดทำขั้นตอนให้ชัดเจน รวมทั้งระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายจะมีส่วนร่วมอะไร อย่างไร และเมื่อใดบ้าง พร้อมทั้งแผนการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการ ใช้ระยะเวลา 1 วัน

2.3 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

แนวทางในการจัดการกองทุนขยะชุมชน จากการประชุมระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม

ระยะที่ 3 นำรูปแบบการจัดการกองทุนขยะไปใช้ในชุมชน

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลดงบัง ไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย 1) แต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง 2) การรับสมัครสมาชิก ได้แก่ ประชาชนตำบลดงบัง หลังคาเรือนละ 1 คน 3) การสำรวจราคา ประเภท ของขยะรีไซเคิลที่รับซื้อจากสมาชิก 4) กำหนดขั้นตอนการรับซื้อขยะสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 5) สิทธิประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับ ได้แก่ เงินจากการจำหน่ายขยะให้กับกองทุน 6) การให้ความรู้และส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะในครัวเรือนตามมาตรการ 3Rs 7) มีการประชาสัมพันธ์ในชุมชนเกี่ยวกับการคัดแยกขยะและการจัดตั้งกองทุนขยะ โดยจัดประชุมชี้แจงขั้นตอนและวิธีการในการต่างๆ

ระยะที่ 4 การประเมินการพัฒนา

รูปแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลดงบัง รายละเอียดดังนี้

4.1 ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย

สังเกตการดำเนินโครงการแบบมีส่วนร่วมในชุมชน

4.2 ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจการ

จัดการขยะในชุมชน หลังจากดำเนินโครงการ

4.3 สนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

เพื่อทราบแนวทางการจัดการขยะหลังจากได้ดำเนินโครงการ

4.4 ทีมพัฒนาและผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องร่วมกัน สรุป อภิปรายผลเพื่อประเมินผลการดำเนินการและแนวความคิดเห็นในการใช้รูปแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลดงบัง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวม

ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยที่สร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่ผ่านมา มีรายละเอียดดังนี้

5.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็น

แบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการจัดการขยะในชุมชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหขยะที่เกิดขึ้น อีกทั้งแนวทางการจัดตั้งกองทุนขยะในชุมชนตำบลดงบัง

5.2 การสนทนากลุ่ม เป็นลักษณะ

คำถามปลายเปิดเชิงซักถามเหตุผลและค้นหาคำตอบ ประเด็นในการตั้งคำถามกำหนดจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย และแสดงความคิดเห็น ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์การจัดการปัญหาขยะชุมชนตำบลดงบัง บทบาท การมีส่วนร่วมในงานกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง

5.3 แบบสังเกต เป็นการสังเกต

การณ์ โดยผู้วิจัยสังเกตการปฏิบัติงานและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในชุมชน และคณะกรรมการกองทุนขยะชุมชนตำบลดงบัง ตั้งแต่

ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินงาน

5.4 แบบบันทึกการประชุมระดมสมองด้วยกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชน และผู้แทนของกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการกำหนดรูปแบบ ขั้นตอนการดำเนินการ

5.5 แบบสำรวจการจัดการขยะในชุมชน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

7. การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่างการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์และสอบถามความสมัครใจของกลุ่มตัวอย่าง ให้เวลาในการตัดสินใจก่อนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน ไม่เปิดเผยนามผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลเก็บเป็นความลับ และนำเสนอผลการวิจัยเป็นภาพรวม รวมทั้งให้อิสระผู้ร่วมศึกษาถอนตัวหรือยุติการเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดเวลาที่รู้สึกไม่สะดวก

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือน สิงหาคม 2559 – เมษายน 2560 ผลการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 : สถานการณ์การจัดการปัญหาขยะชุมชนในตำบลดงบัง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบปัญหาอุปสรรค ดังนี้ 1) ประชาชนไม่มีการจัดการขยะในครัวเรือนที่เป็นระบบ 2) ไม่มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน 3) มีการกำจัดขยะด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเผาบริเวณริมถนนหน้าบ้าน 4) มีการนำขยะออกทิ้งหน้าบ้านและที่สาธารณะในลักษณะกองไว้หรือทิ้งใส่ถังขยะหน้าบ้านโดยไม่มีการนำไปกำจัด 5) ไม่มี

หน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบการจัดการปัญหาขยะชุมชนที่ชัดเจน 6) ไม่มีการใช้ประโยชน์จากขยะอย่างเป็นรูปธรรม 7) ชุมชนขาดการปฏิสัมพันธ์และการพูดคุยถึงปัญหาขยะในชุมชน

ระยะที่ 2 : ระยะนี้ได้มีการนำผลการวิจัยระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และหาทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

2.1 รูปแบบการในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลดงบัง จากการประชุมระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการ AIC มีข้อเสนอแนะและแนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน ดังนี้ 1) มีการก่อตั้งกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาสุขภาพที่ชุมชนตำบลดงบังมีมติขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้งตำบล 2) ผู้ที่รับผิดชอบโครงการและให้การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง 3) จัดทำให้เป็นชุมชนต้นแบบในการเรียนรู้การจัดการขยะชุมชนแบบครบวงจรในรูปแบบธนาคารขยะรีไซเคิล โดยการสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนรู้จักการจัดการขยะในครัวเรือน โดยใช้การคัดแยกขยะตามมาตรฐาน 3Rs นำขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) สร้างมูลค่าจากการจำหน่ายขยะรีไซเคิล และจัดสวัสดิการคืนสู่ชุมชน

2.2 ประชุมชี้แจงและประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชนในตำบลดงบังได้รับทราบ โดยการอธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหามาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เกิดความเข้าใจ ร่วมกันการวางแผน การแก้ไขปัญหามาโดยจัดทำขั้นตอนให้ชัดเจน รวมทั้งระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายจะมีส่วนร่วมอะไร อย่างไร และเมื่อใดบ้าง พร้อมทั้งแผนการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการ

ระยะที่ 3 นำรูปแบบการจัดการกองทุนขยะไปใช้ในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

3.1 รูปแบบการดำเนินงานกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการซึ่งในระยะเริ่มต้นคณะกรรมการประกอบด้วยคณะกรรมการที่มาจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง และส่วนของผู้นำชุมชน เป็นกรรมการฝ่ายดำเนินการซึ่งประกอบด้วย

1) ประธาน ได้แก่ กำนันตำบลดงบัง มีหน้าที่กำกับดูแลบริหารจัดการกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบังให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2) ประธานที่ปรึกษา ได้แก่ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาการบริหารจัดการกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบังให้การสนับสนุนด้านนโยบายบุคลากรและงบประมาณ

3) เจ้าหน้าที่บัญชี ได้แก่บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง มีหน้าที่รับสมัครสมาชิกรับฝากถอนจากสมาชิกทำบัญชีรายรับรายจ่าย จัดทำบัญชีการรับซื้อขยะรีไซเคิลจากสมาชิก ประสานงานกับร้านรับซื้อของเก่าในพื้นที่ สรุปผลประกอบการในแต่ละครั้งที่ออกรับซื้อ

4) เจ้าหน้าที่คัดแยก ได้แก่บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบลดงบังมีหน้าที่ ตรวจสอบคัดแยก ชั่งน้ำหนักและประเมินราคาขยะที่สมาชิกลำนำจำหน่าย

5) เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ บุคลากรจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง มีหน้าที่ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้การคัดแยกขยะแก่สมาชิก

ในการปฏิบัติงานจะมีการสับเปลี่ยนหน้าที่กันปฏิบัติงานทุกเดือนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทุกคนสามารถทำงานแทนกันได้ทุกตำแหน่ง เพื่อให้เกิดความเสมอภาคกันในการปฏิบัติงานกำหนด

หลักเกณฑ์ ขั้นตอนการดำเนินงานของกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง ดังนี้

1) การรับสมัครสมาชิก ได้แก่ประชาชนตำบลดงบัง หลังคาเรือนละ 1 สมาชิกสมัครได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง หรือในวันนี้ออกดำเนินการรับซื้อในพื้นที่ ไม่มีค่าใช้จ่ายในการสมัคร เจ้าหน้าที่จะออกสมุดเงินฝากให้จำนวน 1 เล่ม

2) การสำรวจราคา ประเภทของขยะรีไซเคิลที่รับซื้อจากสมาชิก โดยเจ้าหน้าที่กองทุนจะสำรวจเพื่อหาร้านที่ใกล้และให้ราคาสูงสุด

3) กำหนด วัน เวลา ขั้นตอนการรับซื้อซึ่งกำหนดการรับซื้อสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทุกวันศุกร์ ครั้งละ 3 หมู่บ้าน นำไปจำหน่ายแก่ร้านรับซื้อแล้วนำเงินฝากเข้าบัญชีของสมาชิกตามราคาที่ยอมรับซื้อ

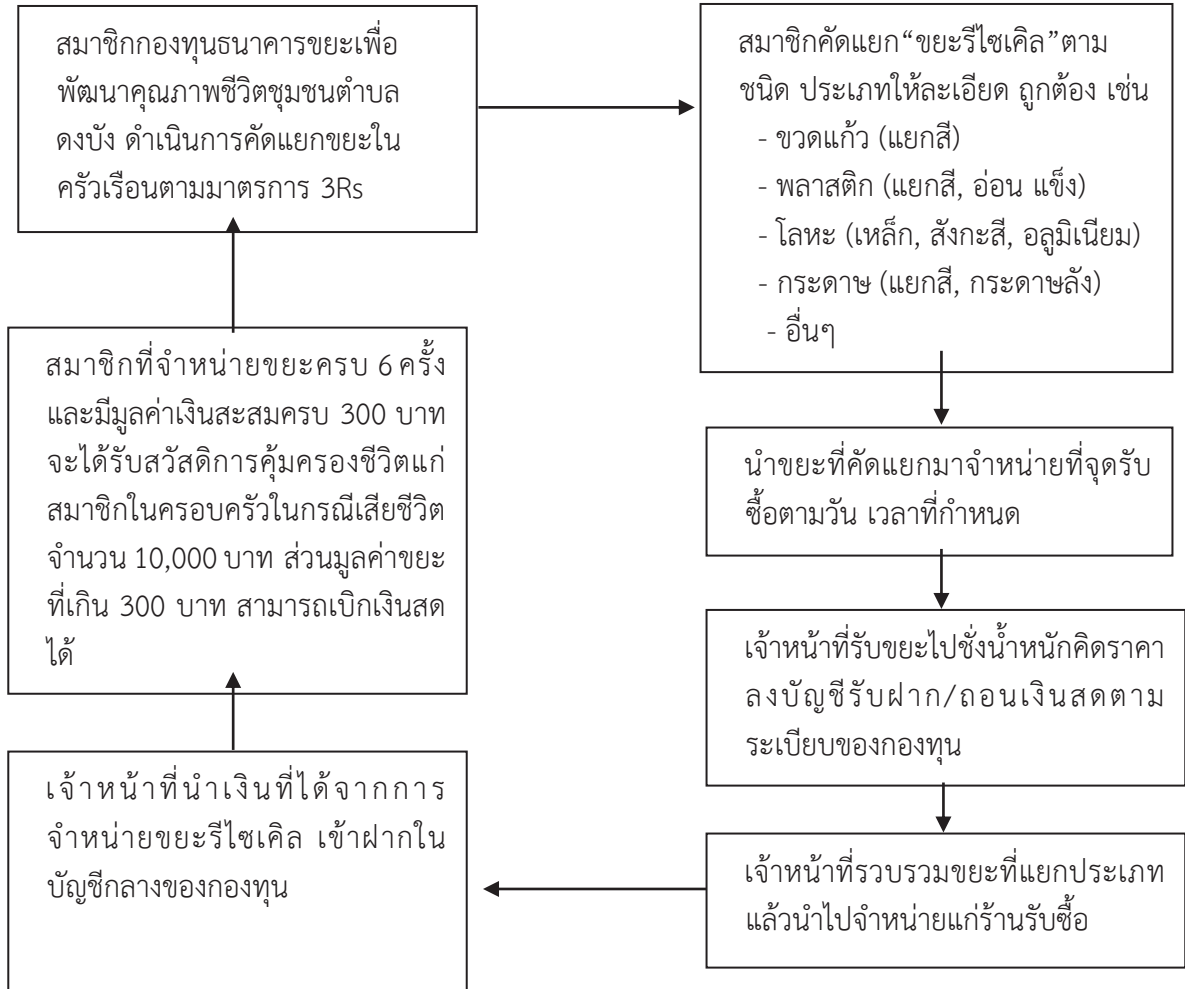
4) สถานที่ในการจัดรวบรวมขยะรีไซเคิล หรือจุดรับซื้อ กำหนดให้ใช้สถานที่บริเวณศาลากลางบ้านทุกหมู่บ้าน จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการ เช่น เครื่องชั่ง ถังมือ หน้ากาก ถุงสำหรับใส่ขยะ เป็นต้น โดยใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง

5) ระบบเอกสาร บัญชี เปิดบัญชีสมุดคู่ฝากกับธนาคาร โดยผู้มีอำนาจถอนเงินจำนวน 3 คน ประกอบด้วย กำนันตำบลดงบัง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง การเบิกจ่ายเงิน รวบรวมรายรับ รายจ่าย ของกองทุนในแต่ละเดือน นำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อความโปร่งใสในการดำเนินงาน

6) สิทธิประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับ ได้แก่ เงินจากการจำหน่ายขยะให้กับกองทุนสมาชิกที่นำขยะมาจำหน่ายแก่กองทุนครบ 6 ครั้ง และมีมูลค่าเงินสะสมครบ 300 บาท จะได้รับสวัสดิการคุ้มครองชีวิตแก่บุคคลในครอบครัว กรณีเสียชีวิตจะได้รับเงินสงเคราะห์ จำนวน 10,000

บาท ส่วนมูลค่าขยะที่เกิน 300 บาท สมาชิก
สามารถเบิกเป็นเงินสดได้

แผนภาพที่ 1 การจัดการของกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง

กองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง เริ่มดำเนินการครั้งแรกในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2560 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นทุนในการดำเนินการจากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง จำนวน 2,500 บาท รับสมัครสมาชิกและรับซื้อขยะรีไซเคิลจากสมาชิก ตามแผนปฏิบัติงาน คือ ออกรับซื้อขยะรีไซเคิลทุกวันศุกร์ โดยคณะกรรมการที่ออกปฏิบัติงาน 5 ถึง 7 คนต่อครั้ง ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายบัญชี ฝ่ายคัดแยก ประเมินราคา และฝ่ายประชาสัมพันธ์ ขั้นตอนในการปฏิบัติงานประกอบด้วย

ฝ่ายทะเบียนทำการรับสมัครสมาชิก พร้อมออกสมุดบัญชีธนาคารขยะให้แก่สมาชิก ฝ่ายคัดแยกดำเนินการตรวจสอบ คัดแยกขยะที่ได้จากสมาชิกโดยละเอียดเพื่อตรวจสอบความถูกต้องฝ่ายประเมินราคาทำการชั่งน้ำหนัก และออกใบราคา รับซื้อ นำไปให้ฝ่ายบัญชีลงทะเบียน ดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนสมัครเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง

ระยะที่ 4 ผลการประเมินการพัฒนา
รูปแบบในการจัดการกองทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วม
ร่วมตำบลดงบัง รายละเอียด ดังนี้
ผลการดำเนินการของกองทุน
ธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบล

ดงบัง ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน 2560
พบว่า สามารถออกดำเนินการได้ครบทุกหมู่บ้าน
และมีประชาชนสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุน
ธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบล
ดงบัง ครบทั้ง 9 หมู่บ้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนสมาชิกกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง

หมู่ ที่	บ้าน	หลังคาเรือนทั้งหมด	จำนวนสมัครสมาชิก กองทุนขยะ	ร้อยละ
1	บ้านหนองปลิง	64	52	81.25
2	บ้านยางสะอาด	203	37	18.22
3	บ้านวังคู	24	16	66.66
4	บ้านแก่น้อย	76	40	52.63
5	บ้านดงบัง	138	57	41.30
6	บ้านโนนเขวา	46	24	52.17
7	บ้านหนองพอก	46	26	56.52
8	บ้านดงบัง	97	32	32.98
9	บ้านโนนเขวา	91	53	58.24
รวม		785	337	42.92

ส่วนผลของเงินในกองทุนธนาคารขยะ
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง ใน
ระยะเวลา 3 เดือน มีเงินสะสม จำนวน 92,003

บาท และมีปริมาณขยะที่รับซื้อ 20,080 กิโลกรัม
ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการดำเนินงานของกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง

เดือน	จำนวนสมาชิก (ร้อยละ)	จำนวนเงินจากการ จำหน่ายขยะ (บาท)	ปริมาณขยะ ที่รับซื้อ(กิโลกรัม)	การสงเคราะห์ แก่สมาชิก (ราย)
กุมภาพันธ์ 2560	243 (30.95)	32,575	7,180	-
มีนาคม 2560	79 (10.06)	38,087	6,700	-
เมษายน 2560	15 (1.91)	21,341	6,200	-
รวม	337 (42.92)	92,003	20,080	-

ผลการดำเนินงานจากการสนทนากลุ่ม
พบว่า คราวเรือนที่เป็นสมาชิกมีการคัดแยกขยะ
รีไซเคิลเพื่อนำมาจำหน่ายโดยส่วนใหญ่แยกตาม
ชนิดของขยะ เช่น ขวดแก้ว พลาสติก โลหะ

กระดาษ เท่านั้น แต่ไม่ได้แยกละเอียดตามประเภท
ของขยะแต่ละชนิด เช่น พลาสติกใส พลาสติกขุ่น
พลาสติกรวม และพลาสติกแข็ง ทำให้จำหน่าย
ไม่ได้ราคา และเจ้าหน้าที่ต้องทำการคัดแยกอีกครั้ง

ทำให้เสียเวลาในการรับซื้อขยะแต่ละหมู่บ้านมากขึ้นจนไม่สามารถออกรับซื้อขยะตามแผนที่แจ้งไว้ล่วงหน้าได้ ทำให้มีการปรับแผนการออกรับซื้อในส่วนการได้รับผลประโยชน์จากธนาคารขยะพบว่า คริวเรือนมีการคัดแยกขยะมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะรีไซเคิล สามารถสร้างรายได้คืนสู่สมาชิกได้ ประชาชนสามารถจำหน่ายขยะรีไซเคิลได้ราคาดีขึ้นกว่าจำหน่ายให้พ่อค้าที่มารับซื้อตามหมู่บ้าน สภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้านมีความสะอาด เป็นระเบียบมากขึ้น ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่พบทบทวนหน้าที่หลักในการดำเนินการของกองทุน ยังเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง

การสังเกตการณ์ พบว่า การดำเนินงานของกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบังเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยชุมชนจัดการกันเองให้ชุมชนตำบลดงบังเป็นชุมชนที่สะอาด น่าอยู่ น่ามอง ต้องการลดปริมาณขยะ และเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนต้องการให้ชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลายและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนตำบลดงบัง รู้จักการเก็บออมทางออมต้องการส่งเสริมให้ประชาชนชุมชนมีความรู้ในการคัดแยกประเภทขยะ สามารถนำขยะที่มีประโยชน์กลับมาใช้งานใหม่ และสามารถนำขยะที่ไม่ใช้มาขายได้เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ประชาชนในชุมชนพึ่งพาตนเองได้ จากการดำเนินงานในระยะแรก พบว่ายังมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้างซึ่ง ได้แก่ (1) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง ยังไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน ซึ่งได้มีการแก้ไขปัญหาโดยการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนได้รับทราบทั้งทางหอกระจายข่าวในชุมชน การเชิญชวนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือผู้นำชุมชน (2) ประชาชนขาดความ

ตระหนักในการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง จึงทำให้จำหน่ายขยะไม่ได้ราคาและเสียเวลาในการคัดแยกซ้ำก่อนนำไปจำหน่ายให้ร้านรับซื้อ มีการแก้ไขโดยการให้ความรู้เรื่องการจัดการปัญหาขยะในครัวเรือน และการทำป้ายประชาสัมพันธ์วิธีการคัดแยกประเภทขยะรีไซเคิลโดยบูรณาการร่วมในเวทีประชุมต่างๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (3) จุดรับซื้อขยะไม่เพียงพอ และระยะเวลาารับซื้อต่อรอบเร็วเกินไปทำให้สมาชิกบางครัวเรือนไม่มีขยะจำนวนมากพอมาจำหน่าย มีการแก้ไขปัญหาโดยทีมรับซื้อขยะของกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง มีการแบ่งทีมย่อยออกรับซื้อขยะออกเป็น 2 ทีม เพื่อออกรับซื้อให้รวดเร็วขึ้นส่วนในบ้านที่มีขนาดใหญ่มีการตระเวนรับซื้อรอบหมู่บ้านเพื่อให้เข้าถึงสมาชิกมากขึ้น และมีการปรับแผนการออกรับซื้อขยะ จากเดิมทุกสัปดาห์ครอบคลุม 9 หมู่บ้าน เป็นสัปดาห์ละ 3 หมู่บ้าน (4) การดำเนินงานในระยะแรกมีองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องของบุคลากร และภาระงานประจำทำให้การดำเนินงานออกรับซื้อขยะในชุมชนไม่ต่อเนื่อง และใช้เวลาในการรับซื้อ คัดแยกขยะในแต่ละจุดนาน ทำให้ไม่สามารถออกรับซื้อในหมู่บ้านอื่นๆ ได้ตามกำหนดแนวทางการแก้ไขของกองทุนธนาคารขยะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบังหลังจากผ่านการดำเนินงาน 3 เดือนมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานโดยการให้ชุมชน ซึ่งคัดเลือกจากกลุ่มจิตอาสาหรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเข้ามาร่วมดำเนินการในส่วนการรับซื้อขยะจากสมาชิก การชั่งน้ำหนักลงทะเบียนขยะของสมาชิก รอให้รถขนขยะของกองทุนมารับไปจำหน่ายได้เลย ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาการรอคอยในการมาจำหน่ายขยะของสมาชิก และลดภาระงานของทีมรับซื้อขยะ และนำผลกำไรจากการจำหน่ายขยะมาแบ่งคืนให้ผู้ปฏิบัติงานในชุมชนอีกด้วย หลังการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลแล้ว พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

ดังนี้ 1. ประชาชนมีการจัดการปัญหาขยะในครัวเรือนอย่างถูกต้องและเหมาะสม 2. ครัวเรือนมีการคัดแยกขยะตามมาตรการ 3Rs ได้แก่ ขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย 3. มีการจัดการขยะแต่ละประเภทได้อย่างเหมาะสม เช่น การทำปุ๋ยหมัก การนำกลับมาใช้ใหม่ และการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้แก่ครัวเรือน 4. มีการจัดเก็บ และจัดการขยะในครัวเรือนอย่างเหมาะสม การทิ้งขยะในที่สาธารณะลดลง 5. มีการกำหนดบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและภาพประชาชนในการจัดการปัญหาขยะชุมชนที่ชัดเจน 6. มีระบบการจัดการขยะโดยการคัดแยกและสร้างมูลค่าจากขยะ เช่น การจำหน่ายเพื่อสร้างมูลค่า การจัดสวัสดิการจากกองทุนธนาคารขยะคืนสู่สมาชิก 7. ประชาชนในชุมชนหันมาสนใจและต่างช่วยกันดูแลและเอาใจใส่ปัญหาขยะในชุมชนมากขึ้น

วิจารณ์

สถานการณ์การจัดการปัญหาขยะชุมชนตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ซึ่งเริ่มประสบปัญหาขยะชุมชน เนื่องจากไม่มีระบบการจัดการปัญหาขยะที่ถูกต้อง ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ไม่มีกรคัดแยกขยะ และมีการกำจัดขยะที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ได้แก่ การเผาบริเวณริมถนนหน้าบ้าน การนำขยะออกทิ้งหน้าบ้านหรือที่สาธารณะ หรือทิ้งใส่ถังขยะหน้าบ้าน โดยไม่มีการนำไปกำจัด ไม่มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบการจัดการปัญหาขยะชุมชนที่ชัดเจน ไม่มีการใช้ประโยชน์จากขยะอย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนขาดการปฏิสัมพันธ์และการพูดคุยถึงปัญหาขยะในชุมชน ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ มีข้อร้องเรียนด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมติดตามมา ตำบลดงบังมีมติประชาคมคัดเลือกประเด็นปัญหาขยะชุมชนในการขับเคลื่อนการแก้ไขร่วมกันในปี พ.ศ. 2559 โดยใช้กองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบังซึ่งเป็นแนวคิดของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล

ดงบัง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง มูลเหตุจูงใจในการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชน เพราะต้องการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนและเครือข่ายเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องการศึกษาผลการดำเนินงานธนาคารขยะของเยาวชนชนบทหนองกลาง ตำบลขอนแก่น อําเภอนงนุช จังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงร่วมกันแสวงหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานธนาคารขยะของเยาวชนชนบทหนองกลางโดยใช้ยุทธศาสตร์การเสริมทักษะการดำเนินงานธนาคารขยะในการพัฒนารวม 4 วิธีการสำคัญ คือ 1) การประชุม 2) การประชาสัมพันธ์ 3) การศึกษาดูงานและ 4) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ⁵

รูปแบบในการจัดการกองทุนขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลดงบัง ประกอบด้วย (1) คณะกรรมการดำเนินการ ในระยะเริ่มต้นส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง และส่วนของผู้นำชุมชน มีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบัง ตั้งแต่การออกรับซื้อ การคัดแยกขยะ การจำหน่าย และการจัดทำบัญชี ส่วนของภาคประชาชนมีหน้าที่คัดแยกขยะในครัวเรือนแล้วนำมาจำหน่ายแก่กองทุน (2) รูปแบบการดำเนินการกองทุนธนาคารขยะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลดงบังในระยะแรกต้องอาศัยการขับเคลื่อนของหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นเป็นสำคัญ มีการสรุปผลและคืนข้อมูลสู่ชุมชนเป็นระยะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน และจะมีการถ่ายโอนภารกิจการบริหารจัดการกองทุนให้ชุมชนในระยะต่อไปเมื่อชุมชนมีความพร้อม (3) การสร้างประโยชน์สู่ชุมชนจากการดำเนินการในระยะ 3 เดือนแรก พบว่า ได้กำจัดขยะออกจากชุมชนตำบลดงบัง จำนวน 20,080 กิโลกรัม สร้าง

รายได้คืนสู่ชุมชน จำนวน 92,003 บาท และมีการจัดสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกที่มีการเสียชีวิตด้วย

แนวทางที่ต้องพัฒนาต่อไปคือการขยายความครอบคลุมสมาชิกชุมชนทุกหลังคาเรือน ส่งเสริมให้ชุมชนมีการแปรรูปหรือพัฒนาขยะเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่กลับมาใช้และจำหน่ายสร้างรายได้ ตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่ประชาชนในชุมชนในการจัดการขยะในครัวเรือนเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในตำบลดงบัง ใช้การพัฒนาในรูปแบบกองทุนขยะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชนทุกภาคส่วน ส่งเสริมให้ครัวเรือนคัดแยกขยะตามมาตรการ 3Rs นำขยะรีไซเคิลมาจำหน่ายแก่กองทุน สร้างรายได้แก่ครัวเรือนและเกิดสวัสดิการคุ้มครองชีวิตแก่สมาชิก การดำเนินงานในระยะแรกเป็นการขับเคลื่อนของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งควรมีการถ่ายโอนสู่ภาคประชาชนให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณดร.ผดุงศิษฐ์ ชำนาญบริรักษ์ อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม ที่ช่วยให้คำแนะนำในการดำเนินการวิจัย นายสังคม วงษ์นอก นายกองค้การบริหารส่วนตำบลดงบังที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินการศึกษาวิจัย และขอบคุณคณะเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอนาดูน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงบัง ที่สนับสนุนและให้คำแนะนำในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. ณรงค์ เลาอลงกรณ์. การพัฒนาการดำเนินงานโครงการธนาคารขยะและวัสดุเหลือใช้ในโรงเรียนบ้านสำนักตะกร้อ กิ่งอำเภเทพารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา (การศึกษาค้นคว้า

อิสระ กศ.ม.). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2547.

2. กรมควบคุมมลพิษ. สถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2559. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล http://infofile.pcd.go.th/waste/wsthaz_annual59.pdf?CFID [สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2561].
3. นันทกา นพเจริญกุล. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนในโครงการธนาคารขยะ : ศึกษากรณีชุมชนเครือข่ายธนาคารขยะเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2547.
4. บัณฑิต เอื้อวัฒนานุกุล และไพฤทธิ์ สุขเกิด. การมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาศูนย์วัสดุรีไซเคิลและธนาคารขยะ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. ธรรมกมลการพิมพ์; 2554.
5. พรธิดา เวียงสงค์. การพัฒนาการดำเนินงานธนาคารขยะของเยาวชนบ้านหนองกลางตำบลชอนสมบูรณ์ อำเภอนองม่วง จังหวัดลพบุรี(วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.)ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี; 2548.